

A félreértett kegyes halál

Várható volt, hogy az Alkotmánybíróság józan döntése kritikák garmadáját indítja el. Ami az 1997-es egészségügyi törvénynek a betegjogokra vonatkozó részét, konkrétan a kezelés visszautasításának a jogát illeti, óhatatlanul alapvetően reálisak a bírálatok. A bírák nem láttak indokot a törvény módosítására. Márpedig a jogszabály tiszteletre méltó szellemisége mellett nehézkes, kétségessé teszi a betegjog előírásoknak megfelelő alkalmazását. A hibásan passzív eutanáziának nevezett folyamat viszont több oldalról is gyakorlat az egészségügyben. Van, amikor valóban a beteg kezdeményezi a kezelés leállítását, de többnyire nem az előírt procedúra, a háromnaponként tanúk előtt megismételt kívánság szerint, van amikor az orvos dönt így, és van, amikor egyszerűen a pénzügyi kényszer akadályozza meg költséges és kevés eredménnyel kecsegtető kezelések folytatását. Az utóbbi kettő, a szakmai és pénzügyi megfontolások gyakorta összefüggnek. Mindez főként az idős betegek gyógyításának, ellátásának szakmailag és etikailag is nehéz kérdéskomplexuma.

A beteg visszautasíthat egy műtétet vagy egy műtétet követő gyógyszeres terápiát, utóbbit például azért, mert jobban bízik egy természetgyógyász-készítmény regeneráló hatásában. Érzésem szerint ritka a közvélemény által kiszínezett: „hagyjatok meghalni!” kívánság, ami az őszinteséget illeti. Emögött is többnyire a fordított üzenet – a „szeretnék még emberi módon élni” – rejlik.

Persze a fogalmi vitának nincs sok értelme. Tény, hogy a passzív eutanázia gyűjtőfogalom ernyője alatt többféle, a törvényben engedélyezett, szabályozott és ettől eltérő gyakorlat is megtalálható ma a magyar egészségügyben. Sőt, olykor a „passzív” és „aktív” forma közötti határ is elmosódik.

Azért jogosak óhatatlanul a kritikák, mert túlszabályozott a törvény. De mégis érthető, hogy az Alkotmánybíróság nem könnyített az eljáráson. A gyakorlat igazi gondja ugyanis ma nem az, hogy a betegjogok a kezelés visszautasítására nem érvényesülnek, hanem, hogy sokszor főként a súlyos betegek ellátása, gondozása nem kielégítő. Ennek oka a túlterhelés, az anyagi gondok – ez nem mentség, legfeljebb magyarázat –, és olykor rideg, reménytelen, akár embertelen a magatartás a betegekkel szemben. Természetesen nem ez az általánosan jellemző, de jelenségszinten megtalálható. Amikor tehát a gyógyítás és a gyógyíthatatlan betegek-

nél is a gondozás folyamatában az élethez való jog teljes érvényesítése a valódi gond, akkor nehéz a jogalkotásban a halálhoz való jog útját egyszerűsíteni. Megteszi ezt a gyakorlat. A túlszabályozás – illetve ennek érintetlenül hagyása – arról a félelemtől üzen, amely a törvényhozókban és nyilván az Alkotmánybíróságban is volt, és amely a visszaélések lehetőségének a kizárását tartja prioritásnak. Ami természetesen illúzió.

Azokat az észrevételeket viszont nehéz megérteni, amelyek az Alkotmánybíróság döntésében úgy szerepelnek, mint az orvos-beteg kapcsolat túlzottan hierarchikus voltának, a betegek kiszolgáltatottságának a megerősítése. A betegek elsősorban mégiscsak a gyógyításért, a gyógyulásért fordulnak orvoshoz. A mai felfogáshoz képest, amely a betegek aktív részvételére számít a gyógyulásban, valóban gátlóak a magyar egészségügy feudális maradványai. Nem partner a beteg, nehezen tör át a pszichológiai és a szociális tényezőket is figyelembe vevő szemlélet, de ennek megváltoztatása az orvosképzéstől, a háziorvosi praxisokon, az egészségügyi médián keresztül a klinikai ellátásig hosszú, bonyolult folyamat, amiben biztosan nem a kezelés gördülékeny visszautasíthatóságának a joga jelentené a frontáttörést.

Így jutunk el a második nagy témához, a vízváltáshoz, az aktív eutanázia kérdéséhez. Csak remélhető, hogy a kiskapuk keresése, az újabb próbálkozások sem vezetnek majd belátható ideig eredményre, és az aktív eutanázia lekerül a mi napirendünkről. Több félreértés terheli ezt az ügyet. Hívei az emberi méltósághoz fűződő alapjogot hangsúlyozzák, amely bizonyos helyzetekben – és ilyen lehet a gyógyíthatatlan, reménytelenül és értelmetlenül szenvedő ember sorsa – megelőzheti az élet védelméhez fűződő jogot. Valójában félreértés a két jog szembeállítás. Társadalom, egészségügy, család, civil szervezetek felelőssége, hogy a két jog, az élet végső szakaszában, kritikus helyzetekben is együtt érvényesüljön. Az aktív eutanázia hívei vagy absztrakt jogi megfontolások talaján állnak, vagy egy megrázó eset, amely illusztrálja a gondot, határozza meg vélekedésüket. Álláspontjukat sajnálatosan erősíti a haldoklók gondozásának alacsony szintű kultúrája, a hospice-mozgalom lassú terjedése.

Jellemző módon e kérdésben a frontvonal elsősorban nem a hagyományos liberális-konzervatív gondolkodás között húzódik meg. Az ellenzők nem vonják kétségbe az emberi jogokat, nem tagadják tehetetlen-

ségünket, kudarcunkat egy-egy megrázó esetben. De túl az erkölcsi és hitbeli megfontolásokon – amelyek egyébként alapvetőek az ügyben –, számolnak az aktív eutanázia gyakorlata engedélyezésének minden következményével. És ez egyszerűen nem vállalható, azok számára sem, akiket meggyőződésük elvben nem tartana vissza a kérdésben.

Azokban az európai országokban is – Hollandia, Belgium –, amelyekben az aktív eutanáziát a törvényben meghatározott szigorú feltételek teljesítése esetén nem büntetik, magát a cselekményt gyilkosságnak minősítik. Nem is tehetnek egyebet, hiszen tényszerűen erről van szó.

Az említett országokban, ahol tehát van gyakorlat és van immár tapasztalat, megállapították, hogy az ismert, a törvény által kontrollált, ha tetszik, engedélyezett eseteknél körülbelül tízszer annyi aktív eutanázia valósult meg. A szabályozás, a korlátok megszüntetése szinte törvényszerűen ezzel a következménnyel járt. Csak remélik, hogy még sincs visszaélés, valóban gyógyíthatatlan betegek, saját döntésük alapján szállnak be Charon ladikjába.

Nálunk többször elhangzott az a közvélemény-kutatási eredmény, hogy a társadalom kétharmada helyeselné az aktív eutanázia engedélyezését. Paradox módon, nézetem szerint – túl az elviekén – ez a legnyomósabb gyakorlati érv az aktív eutanázia engedélyezése ellen. Legnagyobb jóindulattal is csak a nyilatkozók tájékozatlanságát vagy az említett szempontot, az egy-egy eset általi befolyásoltságot fogadhatjuk el magyarázatul. A vad kapitalizmus feszültségeivel, a pénz egyedüli értéké válásával, az egészségügy deficitjeivel, az idős emberek növekvő arányával küzdő társadalomban – amelynek kétharmada támogatná az aktív eutanáziát – a „kegyes halál” aktív orvosi beavatkozás révén megvalósított gyakorlata beláthatatlan következményekkel járna. Elnézést a profán példáért, de gyakran elhangozhatna az „Itt írja alá, öreg!” felszólítás az örökségre áhítozó utódok részéről. Nem is szólva az álszent felhangokról, a „Neki is jobb lesz így!” típusú megjegyzésekről és az „Így legalább segít a gyerekein, unokáin!”, lelkiismeretet elaltató szentenciáiról. Közismert a törvényeknek alapvetően korlátozó mivoltukon túl az orientáló szerepe, felszólító jellege.

Nem hiszem, hogy bizonygatnom kellene az emberi jogok, az előítélet-mentesség, a másság elfogadása melletti elkötelezettségemet. De tudomásul kellene venni, hogy sajátos megközelítést igényelnek az étellel, az egészséggel is összefüggő, mondjuk így: a bioszociális emberi lények esetében a biológiai oldalt márkánsan érintő jogok. Jól tudjuk, a „csak” társadalmi témák sem egy-

szerűek, de a biológiai vonatkozások más nézőpontot és ismereteket is igényelnek. Félreértések adódnak abból, ha ezt nem veszik figyelembe, illetve a vitatkozó felek elbeszélnek egymás mellett. Ezért sem lehet társadalmi vita témája az aktív eutanázia. Egy társadalom nem ítélheti halálra a beteg, öreg tagjait. Sajnos, egyelőre többen mennek el idő előtt fiatalok, középkorúak és idősek egyaránt – reményeik ellenére –, mint az a tudomány fejlettsége alapján indokolt lenne. Ma ezen kell segítenünk. Lehet, hogy elérkezik egyszer az idő, amikor az élet védelméhez és méltóságához fűződő jog harmóniája a ma aktív eutanáziának nevezett gyakorlat-hoz – a halálba segítséghez – hasonló eljárást is jelenthet majd, egy egészen más kultúrában, egészen más egészségügyben, más életkori tartományokban. Ma ez, véleményem szerint, nem időszerű.

dr. Frenkl Róbert

Szerényi Gábor grafikája